

Daniel Petr Straka na šibenici

host

Adolf Hitler má rád děti

Nebo si vzpomínám, jak jsme s otcem za domem sbírali šnečí ulity. Neohrabanými prsty čtyřletého dítěte jsem je opatrně vkládal do plastového kbelíku, jako by se mohly rozbít. Většina z nich už přitom byla děravá, některé se rozpadaly mezi prsty a v některých naopak ještě žil šnek. To jsem pak kbelík vždycky upustil a odmítal se k němu přiblížit, dokud otec šneka nepoložil do trávy alespoň tři kroky daleko. Měl jsem strach z tvorů menších, než jsem byl sám; cokoli, co nedosahovalo mých rozměrů, jsem podezíral z potměšilých úmyslů. Takhle jsem tedy hleděl na svět živých bytostí.

Matka zmizela krátce před mými třetími narozeninami. Jsem schopný vybavit si svůj strach ze šneků, ale nemám tušení, co jsem cítil k matce, pokud vůbec něco. Můžete mít námitky, že něco jsem k ní přece cítil musel, lásku dítěte k matce, co jiného, ale je mi líto, v mých vzpomínkách není po ničem takovém ani památky. Láska se rozdrobila jako prázdné ulity, zatímco strach z tvorů, kteří je obývali dávno předtím, zůstal.

Po matčině zmizení jsem se navíc začal v našem domě cítit stísněně, a veškerý čas jsem proto trávil na zahradě. Uprostřed stráně vedla stružka.

Stavěl jsem na ní hráze z břidlicových tašek, které opadaly ze střechy. Otec se o dům nestaral, tím méně o mě. Připomínal jsem mu svou matku, o tom nebylo pochyb. Vždycky když jsem se před ním zjevil, trhl sebou, jako by spatřil ducha. Nebyl jsem však žádný duch, nýbrž dítě, které přišlo o matku, a on, místo aby se staral o mou výchovu, byl věčně opilý a projevoval o mě stejný zájem jako o sníh na pólech Marsu.

Bydleli jsme tehdy u hranic s Německem, v městečku pojmenovaném Němci Georgswalde a Čechy Jiříkov, náš dům stál v části zvané Dolňák. Celé dětství jsem poslouchal pověsti o chodbě prokopené za války z místa nacházejícího se nedaleko naší zahradní branky až do nemocnice na německé straně hranic, vzdálené několik stovek metrů. Vyprávělo se, že je v té chodbě pohřbený voják. Byla naštěstí dávno zavalená, ale to nic neměnilo na skutečnosti, že kdyby vojáka napadlo mě navštívit, stačilo by udělat několik kroků od branky k oknu do mého pokoje. Z tohoto důvodu jsem téměř nespál. Trpěl jsem rozporem, jestli mám okno zavřít — jenže tím bych se vystavil svému strachu z uzavřených prostor —, nebo ho nechat otevřené a čekat s peřinou přitaženou k bradě, kdy okenní rám sevře ruka kostlivec.

Časem jsem objevil řešení, které kromě toho, že mě zbavilo strachu z vojáka, rozhodlo o mém pozdějším povolání. Chodil jsem spát na půdu a nechával otevřený vikýř. Měl jsem za to, že na půdě mě kostlivec hledat nebude. Stejně tak mě tam nehledal ani

1. část

otec, v době, kdy jsem chodil spát, už se sotva udržel na nohou. Víkýřem dovnitř pršelo, jenže střechou kvůli vypadaným taškám zatékalo nejméně na deseti dalších místech, takže si otec nikdy ničeho nevšiml.

Skrýval jsem se před kostlivci na místě plném duchů. Ne že bych někdy spatřil průsvitnou postavu nebo viděl pohybující se předměty, půda však překypovala vzpomínkami na někdejší obyvatele domu. Byly tam láhve s patentními uzávěry, rozbité nástěnné kafemlínky s tančícími pastýřkami, gramofonové desky s překrásně modrými a červenými štítky. Našel jsem dokonce gramofon na kliku s otevíracími dvířky a kulatou plechovou krabičkou plnou náhradních jehel.

Dobrou polovinu půdy zaujímal kabáty, kalhoty, punčochy, nátělníky, podkolenky, šály, čepice a pulovry. Na všem zanechali stopy moli a plíseň a ke zpuchřelé tkanině ve vzácné shodě lnuly mumifikované kočky a myši. V důsledku toho hromada šatstva nepředstavitelně páchla, takže jsem se ani já neodvážil podniknout výpravu do jejího nitra. Přesto se mi v ní podařilo objevit několik užitečných věcí, mezi nimi kovovou helmu, patřičně rezavou, ale se stále ještě zřetelným vyobrazením orla držícího v pařátech polámaný kříž.

A byly tu samozřejmě staré knihy, ty jsem však nechával bez povšimnutí. V pěti letech jsem už sice uměl číst — naučil jsem se to sám díky příliš vysoké inteligenci, kterou jsem neměl po kom zdědit, a mé okolí ji proto vnímalo spíše jako mentální zmrzačení,

zvlášť když jsem byl navíc poznamenaný hypertymézií, tedy obludnou pamětí —, knihy však byly napsané nesrozumitelným jazykem a kromě toho v nich téměř chyběly obrázky. O to víc mě zaujaly časopisy. V jednom z nich jsem objevil fotografii sympatického muže v dlouhém plášti, hladícího po hlavě pětiletou holčičku, pod tím stálo „Adolf Hitler liebt Kinder“. Třebaže jsem textu nerozuměl, dospěl jsem k závěru, že muselo jít o roztomilého člověka, a litoval jsem, že můj otec není jako on.

Usínal jsem na matracích s uchem přitisknutým k podlaze a poslouchal otcovo chrápání. Myši si bezostyšně ulevovaly ve světle pouliční lampy, které se odráželo od větví stromů. Někdy přšelo tak, že se voda valila otevřeným vikýřem dovnitř. Zezdola se ozývaly otcovy nadávky, ale ve svém stavu nemohl ani pomyslet na to, že by spustil dřevěné schůdky na půdu a vylezl po nich nahoru. Do rána obvykle na všechno zapomněl, a pokud ho přece jen napadlo něco se střechem udělat, mělo to vždycky být zítra, takže jsem se nemusel bát, že mě z mého úkrytu vyžene.

Je jasné, že půda prolezlá plísněmi, noci strávené ve strachu z kostlivců obléhajících dům, matčino zmizení a otcův alkoholismus nemohly mít příznivý dopad na mé zdraví. A také že ne, byl jsem chcípáček a o své přičetnosti jsem si dokonce ani v pěti letech nedělal iluze. Ostatní děti si se mnou občas hrály, obvykle to však skončilo tak, že mě přivázaly k jasanu rostoucímu u zasypaného vchodu do chodby, na hruď

mi plivancem přilepily hvězdu ze žlutého papíru a pak z uctivé vzdálenosti přivolávaly mrtvého vojáka výkřiky jako „pojď si pro něj, nácku!“ a „nažer se ho, židáka!“. Takto tedy vypadají zdravé děti z úplných rodin, říkal jsem si, zatímco mi po vnitřní straně stehna stékal teplý čůrek moči. Nezazlíval jsem jim jejich chování, na jejich místě bych jednal stejně. Byl jsem o několik let mladší než Pěta Janovský, Pavlík Válek, Otík Pažout, Alešek Navrátil, Vládík Bařina a Řehořek Čížek, netušil jsem, co znamenají slova jako nácek a židák, ale jedna věc mi byla jasnější než cokoli jiného: Někoho, jako jsem já, nemůže mít nikdo rád. Nesl jsem na svých útlých ramínkách odpovědnost za to, jaká odporná zrůdička se ze mě stávala. Chtěl jsem, aby někdo trpěl stejně jako já, a vzhledem k tomu, že jsme neměli žádná domácí zvířata a myši na půdě byly příliš prohnané, než abych je dokázal chytit, namířil jsem svou zášť vůči vrabcům.

Pod okapem jsem objevil celkem tři hnízda. Když jsem se k nim přiblížil, vrabci se do mě pustili. Jako by tím mohli vystrašit někoho, kdo trávil každé druhé odpoledne přivázaný k obětnímu jasanu. O přečnívající okraj střechy byl opřený krátký žebřík, otec ho tam postavil v jednom ze svých návalů opileckého odhodlání, tím však skončil jeho první a dosud poslední pokus o opravu střechy. Stačilo mi ho posouvat od jednoho hnízda k druhému a brzy jsem měl teplovou bundu plnou mláďat. Posbíral jsem je jako zahradník trhající nezralá jablka, aby ulehčil větvím.

Přidřepl jsem si k hrázi, kterou jsem během uplynulých dnů vytvořil z břidlice, a mláďata ve stružce utopil. Když bylo po všem, vytáhl jsem zablácená tělíčka jedno po druhém z vody a poskládal je na břeh, napočítal jsem jich celkem dvanáct. Schoulil jsem se na konec řady a třásl se zimou.

Bylo mi pouhých pět, přesto už jsem pochopil skutečnost, že pokud je smrt nevyhnutelná, platí to též pro život. Byl jsem připravený postavit se všem příkořím, která mě bezpochyby čekají, neboť jestliže jsem pro své okolí představoval podivnou rostlinu už nyní, musí se ze mě dříve nebo později stát odporný zástupce masožravého druhu živící se larvami tro-pických much.

Hleděl jsem na červená tělíčka s šedými hřbety připravená o život mou rukou a poprvé v životě pocítil úlevu.

Tehdy jsem si uvědomil, že mě už nějakou dobu sleduje poštačka, která mému otci přinesla invalidní důchod.

2

Otec stál ve dveřích a hleděl střídavě na mě a na poštačku, která upalovala k brance, jako by jí hořelo za patami. V jedné ruce žmoulal obálku s důchodem a druhou se škrábal na břicho. V půlce cesty se poštačka sehnula a se slovy „chudáček“ a „jak vám to moh udělat“ si nastrkala vrabčí mláďata do kapes. Otcí byla spoušť, kterou jsem natropil, ukradená, stejně jako nadávky, jimiž ho zasypala poštačka, než mu obálku vrazila do ruky. Obálka byla po pravdě to jediné, co ho zajímalo — sotva se za poštačkou zavřela branka, vrátil se do domu.

Zájem OSPODU (Orgánu sociálně-právní ochrany dětí) na sebe nenechal dlouho čekat. Otec dostal předvolání, na které přirozeně nereagoval, takže se můj odjezd na vyšetření u dětské psycholožky odehrál v doprovodu policie. Otec se v opileckém vzdoru odmítl obléknout a vyšel ven tak, jak trávil většinu dne: ve slípech zažloutlých jako záclony a v jedné ponožce, protože do druhé právě smrkal. Jeden z policistů mu přehodil přes záda deku, kterou vytáhl z kufru policejního auta. Otec díky tomu vypadal jako Bilbo Pytlík vyrážející na dobrodružnou výpravu, což jsem si však uvědomil mnohem později, tehdy neměl v našem městě o hobitech nikdo ani ponětí.

Policisté nás odvezli do sousedního Rumburka, protože Jiříkov se nemohl pochlubit svou vlastní

dětskou psycholožkou. Ostatně ani Rumburk ne, dětská psycholožka tam dojížděla z okresního města. Posadili nás do čekárny v nemocnici, kde měla dětská psycholožka ordinaci. Když se otevřely dveře s umělohmotnou cedulkou MUDr. Sylvie Klimešová, postrčili nás dovnitř a zavřeli za námi.

„Znamenáte pro svého syna to, co nazýváme emočně obsazená osoba. Žijí ještě vaši rodiče nebo rodiče vaší ženy?“ zeptala se dětská psycholožka mého otce.

„Ne, má jenom mě,“ odpověděl otec a dodal, že stejně tak on nemá nikoho mimo mě.

Psycholožka na něj se zájmem pohlédla, vycítila v jeho slovech přiznání se k vlastním psychickým problémům. Ty se ostatně daly u člověka oblečeného do slipů, ponožky a deky očekávat, nicméně nebyli jsme tu kvůli otci, nýbrž kvůli mně, a ona byla navíc dětská psycholožka, ačkoli její obor zřejmě do značné míry zahrnoval psychologii rodičovství.

Otec hleděl na podlahu, jako by mu něco vypadlo z kapes a on se to snažil najít. Vrásky na jeho čele tvořily trojúhelník navozující dojem soustředěnosti. Ve skutečnosti, jak už jsem věděl, myslel pouze na to, jak si dá při nejbližší příležitosti do nosu. Holit se přestal už dávno, místo toho si jednou za čas ostříhal strniště tupými nůžkami. To spolu s trvalou kocovinou způsobilo, že jeho obličej vypadal jako pastvina pošlapaná hladovým dobyt看em.

Potom se psycholožka obrátila na mě. Kladla mi otázky, jejichž pořadí se bezpochyby dítě od dítěte

1. část

neměnilo. Prohlížel jsem si její halenku s obrovskými modrými květy na černém pozadí a představoval si ňadra utonulé jedenapůlmetrákové černošky s promodralými dvorci. Mlčel jsem jako zařezaný.

Když psycholožce konečně došlo, že se ode mě odpovědi nedočká, pohlédla do papírů ve zřejmé snaze potrestat za mé mlčení mého otce.

„Připadá vám v pořádku, že se pětileté dítě baví topením bezbranných ptáčat?“ zeptala se ho, podle všeho přesvědčená, že do své otázky vložila sžíravou ironii. Mně to však připomnělo pouze bučení a nic jiného.

„Vrabci nejsou vo nic menší syčáci než Tomáš, napadaj hnízda vostatních ptáků,“ řekl otec. „Pokud vim, může mít agresivita u dětí spoustu příčin, třeba —“

„...nápodobu,“ sešpulila psycholožka ústa, což ve mně pochopitelně vyvolalo další rustikální asociaci.

„Zvířeti jsem naposledy ublížil, když mi bylo vosum,“ řekl otec, „a dodneška si to vyčítam tak, že nedokážu zabít ani mouchu.“

Z nudy jsem si prohlížel ordinaci. Tvořila ji tři křesla s područkami téměř dosahujícími výšky opěradla, pojízdný stolek, dětská židlička a pečlivě setřená skládací tabule. Na stěně nad stolkem vedle dveří do vedlejší místnosti visela reprodukce *Straky na šibenici* (*Die Elster auf dem Galgen*) od Pietera Bruegela, o čemž jsem tehdy samozřejmě neměl ani tušení. Mohlo se jednat o hru, děti zřídka kdy poznají šibenici, a všimnou si tedy pouze straky, kdežto dospělí obvykle

straku přehlednou, zato šibenice jejich pozornosti neunikne. Možná tak chtěla psycholožka demonstrovat rozdíl mezi vnímáním u dítěte a dospělého, odlišné příčiny pocitu ohrožení, co já vím.

Šikmou stěnu za tabulí zčásti vyplňovalo střešní okno, jehož světlo dopadalo na plyšové hračky poskládané na radiátoru. Vypadalo to, jako by měly v příštím okamžiku odcestovat do nebe.

Psycholožka mě pobídla, abych něco namaloval na tabuli. Buď si neuvědomila, že křídly jsou příliš vysoko, než abych na ně dosáhl, nebo se opět jednalo o jednu z jejích her, i když to nebylo příliš pravděpodobné, protože lidé jako ona neprojevují vůči dětem cynismus, alespoň ne v přítomnosti rodičů. Já se však nenechal vyvést z míry a začal nehty škrábat po povrchu tabule. Psycholožka vyskočila z křesla, aby mi podala papírovou krabičku bez víčka obsahující barevné křídly. V následujícím okamžiku mi ji ovšem zase vzala, protože jsem začal červenou křídou kreslit na zeď vedle tabule lidskou postavu, dokonce i na hlavonožce deformovanou k nepoznání.

Když se psycholožka opět ovládla, zeptala se mě, co má kresba představovat.

„Jde vo člověka,“ odpověděl otec místo mě.

Psycholožka se na kresbu zahleděla jako domorodec z dosud neobjeveného kmene na Pollockovo *Číslo 28 (Number 28)* a zeptala se otce, jak ví, že se jedná o člověka.

„Je to přece vidět na první pohled,“ řekl otec.

1. část

„Ale v případě, že by se jednalo o lidskou postavu, by musely převládat vertikální linie nad horizontálními,“ namítla psycholožka, „děti ve věku vašeho syna zdůrazňují délku nohou, není divu, když z dospělých vidí především nohy.“

Zmizela ve dveřích do sousední místnosti. Zatímco se zády k nám přehrabovala ve skřínce se čtyřmi zásuvkami, vyskočil otec ze židle, vzal ze zdi obraz, otevřel dveře do čekárny, postavil obraz za ně, opět je zavřel a vrátil se na své místo, aniž si psycholožka něčeho všimla.

Psycholožka se posadila na svou židli zády ke stěně, na níž zůstal po obrazu světlý obdélník. V rukou měla množství dětských kreseb na stejných áčtyřkách, z čehož se dalo usoudit, že všechny vznikly v její ordinaci. Jednu z nich vytáhla a řekla: „Tady, co jsem říkala, převažují svislé čáry,“ pak vytáhla další, „nebo tady.“ Zřejmě otce považovala za ignoranta, který nemá potuchy o vývoji dítěte.

„Jedná se vo mrtvého člověka,“ řekl otec, „a u těch navopak převládaj horizontální linie nad vertikálníma, aspoň ve většině případů. Pokud nejde vo voběšence,“ dodal s narážkou na svéráznou výzdobu ordinace.

V psycholožčině obličej se nepohnul jediný sval, několik listů jí však vyklouzlo zpod rukou a zůstalo ležet na zemi.

„Pochopila jsem správně, že váš syn kreslí výhradně mrtvé lidi?“

Otec otevřel otvírákem s rukojetí ve tvaru rybí kostry láhev sodovky stojící na stole a nalil vodu do připravené sklenice. Přistoupil jsem ke stolu. Psycholožka sebou trhla. Přestože v ordinaci nebylo třeba se zouvat, zul jsem si boty, sotva jsem překročil práh. Ačkoli mi otec kupoval boty o dvě čísla větší, neustále mě tlačily, a pokud jsem mohl, chodil jsem raději bos.

„Není to pro tvoje nohy zdravé,“ řekla psycholožka, „měl bys nosit bačkory,“ ale neposlouchal jsem ji a přísál se ke sklenici s vodou.

„O čem jsme to mluvili? Už si vzpomínám, o námětech kreseb vašeho syna. Takže jak je to tedy s těmi...“ řekla psycholožka a krátce na mě pohlédla, ale usoudila, že mě zajímá pouze sklenice, „...mrtvolami?“

Otec bezradně rozhodil rukama. „Myslel jsem, že mi to řeknete.“

Psycholožka samozřejmě před sezením prostudovala mou lékařskou zprávu a věděla o zmizení mé matky. „Co kdybys pomohl těm plyšákům z topení, je to pro ně moc vysoko a bojí se, že spadnou,“ obrátila se na mě. Nanebevstoupení se tedy nebude konat. Poslušně jsem hračky poskládal jednu po druhé na zem.

„Věříte v posmrtný život?“ zeptala se psycholožka mého otce.

„Proč se ptáte?“

„Vaše žena byla před rokem prohlášena za mrtvou. Jde o to, jak jste svému synovi objasnil její smrt.“

1. část

Je velmi důležité neuchylovat se k výrazům jako odchod nebo spánek. Nedávno jsem o tom mluvila se Zdeňkem Matějčkem, podle něj je třeba před dětmi o smrti mluvit otevřeně.“

„Nedokážu mu vysvětlit ani její zmizení. Jak má podle vás pochopit její smrt?“

„Kresba vašeho syna dokazuje, že se pokouší se smrtí své matky vyrovnat,“ řekla psycholožka. „Na vás je ukázat mu, jak na to.“

Otec se poškrábal na pleši. Bylo na něm vidět, že mu dochází trpělivost.

Psycholožka listovala ve svých papírech. „U dětí ve věku vašeho syna se jako reakce na stresovou situaci často objevují poruchy spánku a noční můry. Všiml jste si u něj něčeho podobného?“

„Ne.“

„Kolik nocí v týdnu trávíte doma?“

Otci muselo být jasné, na co psycholožka naráží. Z dokumentů OSPODU, přiložených z těžko pochopitelného důvodu k mé lékařské zprávě, se bezpochyby dozvěděla, že otec nasává jako houba.

„Jsem v invalidním důchodu,“ řekl.

„Máte problémy s alkoholem?“

„Ne,“ lhal otec.

„Tady čtu, že si každý čtvrtěk kupujete množství rumu, které by běžnému spotřebiteli stačilo na rok dopředu.“

„Peču z něj vánoční cukroví.“

„V dubnu?“

„Dělám si ho do zásoby.“

Psycholožce se zlostí roztrásla brada. „To mě máte za krávu?“

Se zájmem jsem zvedl hlavu, byl jsem zvědavý, co otec odvětlí na otázku, na niž jsem znal odpověď od chvíle, kdy jsem vkročil do ordinace. Hleděl jsem na něj, jak se mlčky zvedá ze židle a bere mě za ruku. Odcházíme z ordinace, za námi se ozývá vzteklé pleskání kravské oháňky, psycholožka křičí, že podá návrh na nařízení předběžného opatření podle § 76a občanského soudního řádu, ale otec ji neposlouchá, práskne dveřmi, popadne obraz a táhne mě k východu. Bráním se, protože uvnitř zůstaly mé boty, kousnu otce do zápěstí, ale nevnímá to o nic víc než psycholožčiny výhrůžky. Policisté už v čekárně nejsou, u chodníku, kde předtím stálo jejich auto, je teď prázdné místo. Silnice mě bolestivě tlačí do chodidel, za otcem povlává zelená deka, napadá mě, jestli na ni policisté zapomněli, nebo se pro ni vrátí.